

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти

Допущено до захисту

Завідувач кафедру

«24» листопада 2024

Кваліфікаційна робота магістра

**СПІЛЬНОТИ ЯК РЕСУРС СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ
ПІДТРИМКИ БІЖЕНЦІВ ТА ШУКАЧІВ ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ
У ФРАНЦІЇ**

Виконавець: здобувачка вищої освіти другого
(магістерського) рівня вищої освіти
II курсу, групи М23СРз
Галузь знань 23 Соціальна робота
спеціальності 231 “Соціальна робота”
Освітньо-професійна програма:
«Поствоєнна соціально-психологічна реабілітація»

ГАННА Гавяз

Керівник: к.пед.н., доцент **Катерина ПЕТРОВСЬКА**

Рецензент: д.пед.н., професор **Ольга ГУРЕНКО**

Запоріжжя – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ БІЖЕНЦІВ ТА ШУКАЧІВ ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ.....	6
1.1. Спільноти як інструмент та ресурс захисту та підтримки вразливих груп населення.....	6
1.2. Соціально-психологічна підтримка біженців та шукачів тимчасового захисту: визначення та складові.....	12
1.3. Спільноти як ресурси підтримки у Франції: приклади успішних ініціатив та організацій.....	22
Висновки до першого розділу.....	30
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ СПІЛЬНОТ У ФРАНЦІЇ.....	31
2.1. Методологія проведення експериментального дослідження щодо ефективності роботи спільнот у Франції.....	31
2.2. Рекомендації щодо мережування спільнот соціально-психологічної підтримки біженців та шукачів тимчасового захисту від війни в Україні у Франції.....	40
Висновки до другого розділу.....	50
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
ДОДАТКИ	55

ВСТУП

Актуальність дослідження. Численні збройні конфлікти, політичні репресії та насильство у різних регіонах світу змушують людей залишати свої домівки, що призводить до збільшення числа біженців. Крім того, природні катастрофи, пов'язані з кліматичними змінами, також створюють нові потоки переселенців, які шукають безпечніше місце для життя.

За даними *Rainage Refugees* у 2024 році Франція продовжує фіксувати рекордний наплив заяв на притулок: минулого року їх кількість досягла 142,500, що на 8% більше, ніж роком раніше. Найбільше серед заявників – вихідці з Афганістану, Туреччини, Гвінеї, Кот-д'Івуару та Бангладешу. Близько третини запитів отримують позитивну відповідь, проте понад 40% заявників залишаються без житла та соціальної підтримки, що є серйозною проблемою. За даними Міністерства внутрішніх справ, 59% з тих, хто має право на допомогу, фактично її отримують. Інші ж змушені виживати у скрутних умовах, зокрема, у таборах в Парижі та Кале [3].

Крім цього, Франція надає тимчасовий захист українцям: за даними *Aida Country Report on France* станом на грудень 2023 року 62,438 осіб отримали дозвіл на проживання, при цьому багато з них розміщено як у прийомних центрах, так і в приватному житлі. Але навіть у таких умовах доступ до прав та послуг часто обмежений через значні затримки у видачі документів, що в середньому займає близько 14,5 місяців [2].

Процес інтеграції біженців у нові громади є складним і потребує розробки ефективних політик та програм, які б сприяли їхньому добробуту та адаптації. Не менш важливим є питання психічного здоров'я біженців, оскільки багато з них пережили травматичні досвід, що підкреслює потребу в наданні психологічної підтримки.

Також важливо зазначити, що питання біженців стають все більш актуальними у політичному контексті, викликаючи дебати та обговорення в багатьох країнах. Це вимагає детального вивчення та пошуку ефективних рішень для підтримки цієї вразливої групи населення. Одним зі способів

допомоги населенню з вирішенням соціальних та психологічних проблем стають спільноти.

Дослідження спільнот у контексті роботи саме з біженцями та шукачами тимчасового захисту має значну актуальність з кількох причин та обставин:

1. Зростання чисельності біженців: У світі спостерігається істотне збільшення кількості осіб, які вимушені покидати свої країни через конфлікти, переслідування, економічні труднощі та природні катастрофи. Це створює нагальну потребу в ефективних механізмах підтримки для їхньої інтеграції в нові соціальні середовища.

2. Соціальна ізоляція: Біженці та шукачі тимчасового захисту часто зазнають соціальної ізоляції та відчуття відчуження у нових громадах. Дослідження спільнот може допомогти виявити способи подолання цих бар'єрів та сприяти створенню підтримуючих соціальних мереж.

3. Психологічні потреби: Біженці переживають психологічні травми, пов'язані з їхнім досвідом, тому важливо вивчити, яким чином спільноти можуть надати емоційну підтримку та допомогти в адаптації до нових умов життя.

4. Культурні різниці: Різноманітність культур серед біженців може стати як викликом, так і ресурсом для спільнот. Дослідження допоможе зрозуміти, як ці культурні відмінності впливають на взаємодію між біженцями та місцевими жителями.

5. Політичний та соціальний контекст: Уряди та міжнародні організації постійно шукають ефективні рішення для інтеграції біженців. Дослідження спільнот може сприяти розробці політик, які підтримують соціальну згуртованість та захищають права біженців.

6. Досвід інших країн: Аналіз успішних практик роботи з біженцями в інших країнах може бути корисним для формування власних стратегій і програм у Франції та інших країнах, які стикаються з подібними викликами[2].

Ці фактори підкреслюють важливість вивчення спільнот у контексті роботи з біженцями та шукачами тимчасового захисту, оскільки це може

допомогти розробити ефективні стратегії для поліпшення їхнього добробуту та інтеграції в нове суспільство.

Проблематика спільнот як ресурсу соціально-психологічної підтримки біженців та шукачів тимчасового захисту у Франції активно досліджується в межах соціальної психології, соціології, антропології та суміжних дисциплін. Важливий внесок у вивчення ролі спільнот у контексті інтеграції біженців зробили такі вчені, як К. Вітольд, яка досліджувала процеси формування підтримуючих мереж серед мігрантів, а також С. Карбан, який вивчав соціальну адаптацію та психологічну стійкість біженців.

У роботах Л. Блез аналізуються особливості локальних громад та їх вплив на формування відчуття безпеки та приналежності серед шукачів притулку. Дослідження Ж. Кост приділяють увагу психологічній підтримці через комунальні ініціативи, що сприяють зниженню стресу та адаптації до нового соціального середовища.

Також значним є вклад К. Легран, яка акцентує увагу на ролі неурядових організацій у створенні підтримуючих спільнот для біженців у Франції, та П. Буавена, що досліджує культурну інтеграцію через спільні громадські проекти[1].

Тема важливості спільнот у підтримці біженців і шукачів тимчасового захисту має значний обсяг досліджень, які охоплюють питання соціальної та психологічної адаптації, допомоги в інтеграції та доступу до базових ресурсів, таких як житло та медичне обслуговування. Дослідження показують, що участь у спільнотах допомагає зменшити психологічний тягар біженців, сприяє створенню соціальних зв'язків і допомагає їм адаптуватися в новому середовищі[1].

Попри це, тема залишається неповністю охопленою, зокрема, у питаннях порівняння різних моделей підтримки у різних країнах та культурних умовах. Наприклад, у літературі часто бракує аналізу довгострокового впливу спільнот на соціальну стабільність біженців, а також досліджень бар'єрів, з якими вони стикаються під час інтеграції. Вивчення особливостей адаптації у громадах з

різним рівнем культурної толерантності та підтримки мультикультуралізму є важливим для глибшого розуміння цього процесу.

Отже, хоча проблема є досить дослідженою, залишаються напрями, що потребують додаткового аналізу, зокрема довготривалі наслідки участі у спільнотах, порівняння різних підходів до підтримки та врахування культурних особливостей[4].

Незважаючи на достатню кількість наукових доробок означеної проблематики, аналіз джерельної бази наукових досліджень дозволив зробити висновок, що питання дослідження роботи спільнот, програм підтримки біженців у Франції є мало вивченим[9]. Це призвело до вибору теми магістерського дослідження: **«Спільноти як ресурс соціально-психологічної підтримки біженців та шукачів тимчасового захисту у Франції»**.

Мета дослідження: дослідити спільноти як ресурс соціально-психологічної підтримки біженців та шукачів тимчасового захисту від війни в Україні у Франції та надати рекомендації щодо покращення процесу їхнього мережування.

Об'єкт дослідження: процес адаптації та інтеграції біженців та шукачів тимчасового захисту від війни в Україні за кордоном.

Предмет дослідження: форми, методи, напрями діяльності та мережування спільнот у роботі з біженцями та шукачами тимчасового захисту.

Відповідно до проблеми, об'єкта, предмета і мети дослідження вирішувалися такі **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз дефініції «спільноти» як інструменту та ресурсу захисту та підтримки вразливих груп населення.

2. Проаналізувати підходи щодо визначення та складові соціально-психологічної підтримки біженців та шукачів тимчасового захисту.

3. Охарактеризувати приклади успішних ініціатив та організацій спільноти як ресурсів підтримки біженців та шукачів тимчасового захисту у Франції.

4. Провести експериментальне дослідження ефективності роботи спільнот у Франції.

5. Розробити рекомендації щодо мережування спільнот соціально-психологічної підтримки біженців та шукачів тимчасового захисту від війни в Україні у Франції

Ці завдання допоможуть глибше зрозуміти роль спільнот у підтримці біженців та шукачів тимчасового захисту, а також виявити шляхи для покращення їхньої роботи.

У кваліфікаційній роботі використано різноманітні теоретичні та емпіричні методи, які відповідають суті досліджуваної проблеми. Для реалізації визначених завдань були застосовані загальнонаукові підходи, зокрема: теоретичний аналіз, узагальнення, систематизація наукових джерел, аналіз документів, анкетування, опитування.

Структура магістерської роботи: Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 58 сторінок, із них основного тексту – 47 сторінок.

Магістерська робота спрямована на вивчення поняття спільнот, аналіз їхньої соціально-психологічної діяльності з біженцями та шукачами тимчасового захисту у Франції. У роботі відображено теоретико-методичне обґрунтування досліджуваної теми та розроблено практичні рекомендації для підвищення ефективності роботи спільнот, що має на меті сприяти інтеграції та адаптації біженців у приймаючому суспільстві. Проведене теоретичне та експериментальне дослідження дозволило досягти поставленої мети, вирішити основні завдання та сформулювати такі висновки:

1. Теоретико-методологічний аналіз проблематики: У результаті аналізу наукових праць, що стосуються соціально-психологічної підтримки біженців, було визначено, що діяльність організацій відіграє важливу роль у забезпеченні соціального та психологічного благополуччя цієї категорії населення.

2. Особливості соціально-психологічної допомоги у Франції: Аналіз роботи спільнот показав, якими методами надається допомога біженцям та шукачам тимчасового захисту. Хоча спільноти здебільшого виконують свої функції, було виявлено недоліки, що обмежують доступність і якість послуг для потребуючих.

3. Інтеграція біженців: Дослідження продемонструвало позитивну динаміку інтеграції біженців, зокрема через вивчення мови, участь у культурних заходах, соціалізацію та отримання гуманітарної допомоги. Ці фактори сприяють частковому покращенню їхнього психологічного стану.

4. Роль спільнот у процесі інтеграції: Встановлено, що діяльність спільнот є ключовою у створенні сприятливого середовища для біженців. Готовність до співпраці та підтримка з боку цих організацій значно полегшують адаптацію біженців і сприяють їхній інтеграції в приймаюче суспільство.

5. Основні виклики для біженців: Результати дослідження показали, що найбільш критичними проблемами для біженців залишаються фінансова

допомога, пошук житла та мовний бар'єр. Це вказує на необхідність індивідуального підходу до підтримки та раціонального розподілу ресурсів у цих напрямках. Водночас недостатня обізнаність біженців про роботу спільнот зумовлює потребу в удосконаленні комунікації та доступу до інформації.

6. Шляхи вдосконалення діяльності спільнот: Виявлено, що однією з перспективних ініціатив є створення локальних громад за участі як місцевих жителів, так і самих біженців. Це сприятиме формуванню взаємної довіри, покращенню соціальної адаптації та підвищенню ефективності роботи спільнот.

7. Практичні рекомендації: Запропоновані рекомендації щодо надання соціально-психологічної допомоги українським біженцям у Франції можуть стати основою для підвищення ефективності їхньої інтеграції в нове середовище. Особливий акцент зроблено на психологічній реабілітації, яка є важливим компонентом адаптаційного процесу.

Таким чином, отримані результати мають важливе значення для вдосконалення діяльності спільнот та забезпечення сталого процесу інтеграції біженців у французьке суспільство. Розроблені методики й рекомендації можуть бути використані для підтримки новоприбулих мігрантів у різних соціокультурних контекстах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Convergence» - інформаційне видання мережі солідарності Secours populaire. 3-й триместр осінь 2024 № 385
2. Asylum Info Database ,база даних, яка надає інформацію про процедури надання притулку в різних країнах. Відображення процедур надання притулку, умов прийому, затримання та змісту захисту в Європі. <https://asylumineurope.org/> 2013 Basarsoft.
Vaccagni, P. (2015). Migration and the Search for Home: Mapping Domestic Space in Migrants' Everyday Lives. Palgrave Macmillan, стр. 5-11.
3. Cedos. "Соціально-психологічна підтримка біженців в Україні: аналітика та рекомендації". Cedos. Дата публікації не вказана. URL: <https://cedos.org.ua> (дата звернення: 7 листопада 2024 р.).
4. Cedos. "Як створювати та розвивати спільноти у громадах. 5 епізод подкасту «Громадські слухання»". Cedos. Дата публікації не вказана. URL: <https://cedos.org.ua> (дата звернення: 7 листопада 2024 р.).
5. Соціальні спільноти, групи та організації. Посилання : https://stud.com.ua/117806/sotsiologiya/sotsialnih_spilnot_grupi_organizatsiyi
6. Drozdek, B., & Wilson, J. P. (2007). Voices of Trauma: Treating Psychological Trauma Across Cultures. Springer.
7. Fozdar, F., & Hartley, L. (2014). Civic and Ethno Belonging among Recent Refugees to Australia: Community and Social Networks. Journal of Refugee Studies Стаття, що досліджує почуття громадянської та етнічної приналежності серед недавніх біженців в Австралії. стр. 27(1), 126-144.
8. Goodkind, J.R. (2006). Effectiveness of a Community-Based Advocacy and Learning Program for Hmong Refugees. American Journal of Community Psychology, 38(1-2), 91-107.

Дослідження, присвячене ефективності спільнотних програм у сприянні інтеграції та адаптації біженців.

9. Gradus Research Plus. Перша смартфон-панель в Україні. Дослідження інтеграції українських біженців. <https://gradus.app/uk/open-reports/migration-intentions-ukrainians-ukraine-and-abroad/>
10. Happy Monday. "Професійні спільноти: 8 причин стати учасником ком'юніті". Happy Monday, 19 липня 2024 р. URL: <https://happy monday.ua> (дата звернення: 7 листопада 2024 р.).
11. Happy Monday. "Як допомогти переселенцям адаптуватися на новому місці: практичні поради". Happy Monday, 2024 р. URL: <https://happy monday.ua> (дата звернення: 7 листопада 2024 р.).
12. Kokorev Oleksii Viktorovych Політичні інститути та процеси : Соціально-психологічний стан українських біженців в умовах повномасштабних воєнних дій . 2023, стр. 49-54 .
13. Kokorev Oleksii Viktorovych Політичні інститути та процеси : Соціально-психологічний стан українських біженців в умовах повномасштабних воєнних дій. 2023, стр 50 .
14. La Cimade – офіційна інформація про право на перебування у Франції . <https://www.lacimade.org/nos-actions/droit-au-sejour/>
15. Le dauphiné libéré « Restos du Cœur : une antenne va voir le jour à La Buisse » стаття місцевого видання про створення філії в м. Ла Буїс. <https://c.ledauphine.com/social/2023/11/25/isere-voironnais-restos-du-coeur-une-antenne-va-voir-le-jour-a-la-buisse>
16. Lindencrona, F., Ekblad, S., & Hauff, E. (2008). Mental Health of Recently Resettled Refugees from a War Zone: A Longitudinal Study. Acta Psychiatrica Scandinavica, Стаття, що досліджує вплив спільнотної підтримки на психічне здоров'я переселенців. стр.114(6), 447–456.
17. Мoyaosvita. "Соціальні спільноти, групи і організації". Мoyaosvita. Дата публікації не вказана. URL: <https://moyaosvita.com.ua> (дата звернення: 7 листопада 2024 р.).

18. Papadopoulos, R.K., & Hildebrand, J.. Therapeutic Care for Refugees: No Place Like Home. Висвітлює роль психологічної підтримки та співпраці з місцевими спільнотами в інтеграції біженців, зокрема в умовах чужої культури. 2008, Стр. 23-27
19. Агенство ООН у справах біженців - інформація про інтеграцію та проекти у спільнотах Посилання : <https://www.unhcr.org/fr-fr/> .
20. Аналіз соціально-психологічних аспектів у таборах для біженців та їхній вплив на взаємодію спільнот. Agier, M. (2002). Between War and City: Towards an Urban Anthropology of Refugee Camps. Ethnography, 2008) стр.3(3), 317–341.
21. БФ «Право на захист» Картографування та аналіз : Спільноти як ресурс підтримки біженців та шукачів захисту в Україні . 2023, стр. 10-11.
22. БФ «Право на захист» Картографування та аналіз; дослідження : Спільноти як ресурс підтримки біженців та шукачів захисту в Україні . 2023, стр. 8-10 .
23. Видання , що розглядає, як соціальна підтримка та комунікація у спільнотах допомагають біженцям знайти відчуття дому на нових територіях.
24. Діяльність організації Emmause <https://emmaus-france.org/nos-actions/>
25. Звіт про діяльність La Cimade <https://www.lacimade.org/publication/rapport-dactivite-2022-de-la-cimade-ile-de-france/>
26. Звіт про політику прийому біженців у Франції, де йдеться про умови прийому, а також надання соціально-психологічної підтримки. European Council on Refugees and Exiles (ECRE). (2023). AIDA Country Report on France. [Посилання https://ecre.org/aida-country-report-on-france-2023-update/](https://ecre.org/aida-country-report-on-france-2023-update/)

27. Інститут лідерства та управління. «Як будувати спільноти». ІЛМ, дата публікації не вказана. URL: <https://ilm.in.ua> (дата звернення: 7 листопада 2024р.).
28. Концептуальний аналіз інтеграції мігрантів, зокрема біженців ; рамки для розуміння цього процесу в контексті соціальної та культурної інтеграції. *Journal of Refugee Studies* Ager A., & Strang, A .2008. Understanding Integration: A Conceptual.
29. Марія Іонідес, Психологічна допомога для дітей біженців. Посилання : <https://gmka.org/uk/terapevtychna-knyga-i-robochyj-zoshyt-dlya-ditej-7-11-rokiv/> (2022)
30. Міжнародна Федерація Товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця « КЕРІВНИЦТВО З НАДАННЯ ПЕРШОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ». 2020, стр. 10-12.
31. Опис інтеграції у спільноти та вплив на довготривалу психологічну стабільність і добробут біженців. Weiser, M. (2006). Longitudinal Research to Promote Effective Refugee Resettlement. *Transcultural Psychiatry*, стр.43(1), 56–71.
32. Основні напрями діяльності організації Singa France. Посилання : [Wearesinga.org](http://wearesinga.org) Who are we ?
33. Основні напрями роботи ВООЗ, роль в допомозі вразливих груп населення. Посилання : <http://www.who.int/en/>
34. Офіційна сторінка Singa /Paris Facebook <https://www.facebook.com/share/19YPZtPHtB/>
35. Офіційна сторінка асоціації Mriya Ukraine Grenoble. Посилання : <https://mriya-ukraine.org/notre-mission/>
36. Офіційна сторінка організації . Посилання : <https://www.restosducoeur.org/nos-actions/>
37. Офіційний сайт організації Emmaus. Посилання : <https://emmaus-france.org/qui-sommes-nous/>

- 38.Офіційний сайт організації Singa France .
Посилання :<https://singafrance.com/>
- 39.Породжені війною. Спільноти як соціальні донори і реципієнти ; збірник міждисциплнарного наукового семінару Київ, 2021,стр. 45-50 .
- 40.Презентація France Terre d'Asile. Соціальне призначення . Офіційний сайт. Посилання : <https://www.france-terre-asile.org/>.
- 41.Психологічна служба України. "Методичні рекомендації з надання психологічної допомоги біженцям та ВПО". Психологічна служба України, 2024 р. URL: <https://psu.org.ua> (дата звернення: 7 листопада 2024 р.).
- 42.Стаття про дослідження інтеграції та ролі спільнот як фактору, що сприяє адаптації та соціальній підтримці біженців.Framework. Journal of Refugee Studies, 2008 ,стр. 21(2),166–191.
- 43.УВКБ ООН. "Гуманітарна допомога біженцям в Україні: огляд програм соціальної підтримки". Офіс УВКБ ООН в Україні, 2023 р. URL: <https://unhcr.org.ua> (дата звернення: 7 листопада 2024 р.).
- 44.Успішні проекти організації Resto du cœur . Посилання :
<https://www.restosducoeur.org/lesprit-restos-du-coeur-etre-la-aux-moments-cles-de-la-vie-des-personnes-fragilisees-par-la-societe/>
45. Центр дослідження суспільства « Аналіз політики інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту », 2014, стр. 17.